

دانشگاه پیام نور تهران

واحد: پرند

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد

گرایش: جامعه شناسی (توسعه)

عنوان:

بررسی جامعه شناختی آگاهی از حقوق شهروندی
در شهر سردشت

استاد راهنما:

دکتر محمدجواد زاهدی

استاد مشاور:

دکتر احمد محمد پور

نگارش:

علی کاآقا زاده

تابستان ۱۳۸۹

تقدیم به همسر م:

که میدانم با عشق و مهرش همراه راههای مانده علم و زندگی خواهد بود .

سپاسگزارى :

پس از حمد و ستایش یگانه هستی بخش، بدین وسیله از اساتید محترم آقای دکتر محمدجواد زاهدی استاد راهنما و آقای دکتر احمد محمدپور استاد مشاور که در فرازهای فاخر این پایان نامه ، قدم به قدم از چشمه روشن داشته‌هایشان مرا بهره مند کردند، آن‌سان که آسمان شب روشنایی چشمانش را به قدم صبح پیشکش می‌کند، صمیمانه سپاسگزارم. همچنین از دقت نظر و ظرافت دکتر امیرملکی استاد داور که با صبور و شکیبایی فراوان این پایان نامه را مطالعه کرده و نکات ارزشمندی را متذکر شدند نهایت تشکر را دارم.

چکیده

یکی از مسائلی که امروزه در کانون توجه محافل مختلف قرار دارد، حقوق شهروندی و چگونگی بهره‌مندی افراد جوامع مختلف از آن است که به شکلهای مختلف از سوی گروهها و انجمن‌های بین‌المللی و ملی مطرح، و خوراک محافل سیاسی و رسانه‌ای را شکل می‌دهد. شهروندی و حقوق شهروندی از مفاهیم جدید در ادبیات اجتماعی و سیاسی جامعه‌ها به حساب می‌آیند. این مفاهیم همراه با ظهور جامعه مدنی مطرح می‌شوند و وجود یکی مستلزم دیگری است. بنابراین تداوم حیات و پیشرفت جامعه تنها در سایه وجود شهروندان فعال، مشارکت‌جو، آگاه، و در یک جمله، انسان‌هایی عامل ممکن است. بنابراین، این پژوهش یکی از محدود مطالعاتی است که با استفاده از روش و بینش جامعه‌شناختی سعی در شناخت یکی از جدیدترین ابعاد فرهنگی اجتماعی جامعه کردستان داشته و سعی دارد ادبیات مطالعات کردی را از حوزه صرف سیاسی-قومی به سطح فرهنگی و اجتماعی سوق دهد، به علاوه تاکنون مطالعه‌ای با این عنوان در شهرستان سردشت صورت نگرفته است.

هدف اصلی تحقیق حاضر بررسی جامعه‌شناختی آگاهی از حقوق شهروندی در شهرستان سردشت است. روش تحقیق توصیفی-پیمایشی و جامعه‌آماري پژوهش شامل کلیه شهروندان شهر سردشت که ۵۰۴۵۳ نفر می‌باشد، است. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۸۱ نفر محاسبه و روش نمونه‌گیری از نوع خوشه‌ای است. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته حقوق شهروندی استفاده شد. در ارتباط با روائی ابزار سنجش به نظرات متخصصین اکتفا شده و اعتبار پرسشنامه ۰/۷۳۲ از طریق آزمون آلفای کرانباخ بدست آمد.

فرضیه‌های پژوهش بکمک t تک نمونه‌ای، t مستقل، همبستگی پیرسون و آنالیز واریانس یکطرفه آزمون شدند و نتایج آزمونهای آماری نشان داد که:

- ۱) مردم ساکن شهر سردشت آگاهی ضعیفی از حقوق شهروندی خود ندارند.
- ۲) بین جنسیت و آگاهی از حقوق شهروندی در این شهر رابطه وجود ندارد.
- ۳) بین میزان سواد و آگاهی از حقوق شهروندی در این شهر رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۴) بین نوع شغل و آگاهی از حقوق شهروندی در این شهر رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۵) بین میزان درآمد و آگاهی از حقوق شهروندی در این شهر رابطه مستقیم و معنی داری وجود دارد.
- ۶) بین خاستگاه طبقاتی و آگاهی از حقوق شهروندی در این شهر رابطه وجود ندارد.

فصل اول: کلیات تحقیق

۲	مقدمه
۳	بیان مسأله
۶	اهمیت و ضرورت تحقیق
۸	اهداف
۸	تاریخچه موضوع

فصل دوم: ادبیات و پیشینه تحقیق

۱۱	پیشینه عملی پژوهش
۱۱	مطالعات انجام گرفته در خارج کشور
۱۶	تحقیقات انجام گرفته در داخل کشور
۲۳	مروری بر نظریه های مربوط
۲۳	مفهوم شهروند
۲۶	پیش زمینه عوامل مؤثر بر شهروند و حقوق شهروندی
۲۶	جامعه پذیری
۲۸	شیوه های جامعه پذیری
۲۸	دو نقش اساسی جامعه پذیری
۲۹	عوامل جامعه پذیری
۳۱	شاخصهای شهروندی
۳۱	حقوق شهروندی
۳۱	تکالیف شهروندی
۳۲	نظریه های تقویت کننده حقوق شهروندی
۳۲	نظریه افلاطون و ارسطو
۳۴	ژان ژاک روسو
۳۴	نظریه های رایج در مورد حقوق شهروندی
۳۴	نظریه مارشال
۳۵	حقوق مدنی

۳۷	حقوق سیاسی
۳۹	حقوق اجتماعی
۴۲	ویر: شهروندی و مشارکت
۴۵	پارسونز: دوگانه خاص گرایی و عام گرایی
۴۷	ترنر: شهروندی و حقوق بشر
۵۱	هابرماس: شهروندی در مشارکت
۵۵	نقش جنس و آگاهی از حقوق شهروندی
۵۶	تحصیلات و آگاهی از حقوق شهروندی
۵۷	پایگاه اجتماعی و آگاهی از حقوق شهروندی
۵۷	گروههای شغلی و آگاهی از حقوق شهروندی
۵۸	نوع و میزان مطالعه افراد و آگاهی از حقوق شهروندی
۵۸	نقش انجمن‌ها و نهادهای مدنی در آموزش حقوق شهروندی
۵۹	مفهوم شهروندی در حقوق ایران
۶۰	متغیرهای حقوق شهروندی در قانون اساسی
۶۵	مدل نظری تحقیق
۶۶	فرضیه‌های تحقیق

فصل سوم – روش شناسی تحقیق

۶۸	مقدمه
۶۸	روش تحقیق
۶۸	جامعه آماری
۶۹	شیوه تعیین حجم نمونه
۶۹	روش نمونه گیری
۶۹	نحوه سنجش حقوق شهروندی
۷۰	پایایی و روایی پرسشنامه
۷۰	معرفی وسیله اندازه گیری
۷۱	تجزیه و تحلیل داده‌ها
۷۲	تعاریف متغیرها

فصل چهارم – تجزیه و تحلیل داده ها

۷۷	مقدمه
۷۷	یافته های توصیفی
۹۴	آزمون فرضیه های پژوهش

فصل پنجم – بحث و نتیجه گیری

۱۰۵	مقدمه
۱۰۵	نتایج حاصل از یافته های توصیفی

۱۰۹	نتایج حاصل از یافته های استنباطی
۱۱۶	محدودیت‌های تحقیق
۱۱۷	پیشنهادات کاربردی
۱۱۸	پیشنهادهایی برای محققان آتی
۱۱۹	فهرست منابع
۱۲۴	پیوست ها
	چکیده انگلیسی

فهرست جداول

عنوان

صفحه

-
- جدول ۳-۱: معرفی ساختار، نقش و مقیاس صفات مورد مطالعه در پژوهش حاضر ----- ۷۲
- جدول ۴-۱: توزیع فراوانی شهروندان در نمونه آماری بر مبنای جنسیت ----- ۷۸
- جدول ۴-۲: توزیع فراوانی شهروندان در نمونه آماری بر مبنای وضعیت تاهل ----- ۷۹
- جدول ۴-۳: توزیع فراوانی شهروندان در نمونه آماری بر مبنای محل تولد ----- ۸۰
- جدول ۴-۴: توزیع فراوانی شهروندان در نمونه آماری بر مبنای شغل ----- ۸۱
- جدول ۴-۵: توزیع فراوانی شهروندان در نمونه آماری بر مبنای وضعیت مسکن ----- ۸۳
- جدول ۴-۶: توزیع فراوانی شهروندان در نمونه آماری بر مبنای میزان تحصیلات ----- ۸۴
- جدول ۴-۷: توزیع فراوانی شهروندان در نمونه آماری بر مبنای درآمد خانواده ----- ۸۶
- جدول ۴-۸: توزیع فراوانی شهروندان در نمونه آماری بر مبنای مطالعه یا عدم مطالعه ----- ۸۷
- جدول ۴-۹: توزیع فراوانی شهروندان در نمونه آماری بر مبنای ساعت مطالعه ----- ۸۸
- جدول ۴-۱۰: توزیع فراوانی شهروندان در نمونه آماری بر مبنای نوع مطالعه ----- ۸۹
- جدول ۴-۱۱: توزیع فراوانی شهروندان در نمونه آماری بر مبنای نوع فعالیت ----- ۹۰
- جدول ۴-۱۲: توزیع فراوانی شهروندان بر مبنای عضویت یا همکاری در گروهها، تشکل ها و نهادها ----- ۹۱
- جدول ۴-۱۳: شاخص های آماری مربوط به سن شهروندان در نمونه مورد بررسی ----- ۹۲
- جدول ۴-۱۴: شاخص های آماری مربوط به درآمد شهروندان در نمونه مورد بررسی ----- ۹۳
- جدول ۴-۱۵: شاخصهای توصیفی حقوق شهروندی و مؤلفه های آن ----- ۹۳
- جدول ۴-۱۶: نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای برازندگی توزیع نرمال ----- ۹۴
- جدول ۴-۱۷: آزمون t تک نمونه ای میزان آگاهی مردم سردشت از حقوق شهروندی ----- ۹۵
- جدول ۴-۱۸: شاخصهای توصیفی آگاهی از حقوق شهروندی شهروندان به تفکیک جنسیت ----- ۹۶
- جدول ۴-۱۹: آزمون t مستقل برای مقایسه میانگین آگاهی از حقوق شهروندی به تفکیک جنسیت ----- ۹۶
- جدول ۴-۲۰: آنالیز واریانس یک طرفه ----- ۹۷
- جدول ۴-۲۱: بررسی زیرگروههای همگن با توجه به آگاهی از حقوق شهروندی بر حسب سواد ----- ۹۸
- جدول ۴-۲۲: آنالیز واریانس یک طرفه ----- ۹۹
- جدول ۴-۲۳: بررسی زیرگروههای همگن با توجه به آگاهی از حقوق شهروندی بر حسب شغل ----- ۱۰۰
- جدول ۴-۲۴: نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین میزان درآمد و آگاهی از حقوق شهروندی ----- ۱۰۱
- جدول ۴-۲۵: آنالیز واریانس یک طرفه ----- ۱۰۲
- جدول ۴-۲۶: بررسی زیرگروههای همگن با توجه به آگاهی از حقوق شهروندی شهروندان ----- ۱۰۳

فهرست نمودارها

صفحه

عنوان

-
- نمودار ۲-۱: مدل ترنر درباره جوامع مدرن ----- ۴۹
- نمودار ۴-۱: نمودار توزیع فراوانی متغیر جنسیت ----- ۷۸
- نمودار ۴-۲: نمودار توزیع فراوانی متغیر وضعیت تأهل ----- ۷۹
- نمودار ۴-۳: نمودار توزیع فراوانی متغیر محل تولد ----- ۸۰
- نمودار ۴-۴: نمودار توزیع فراوانی متغیر شغل ----- ۸۲
- نمودار ۴-۵: نمودار توزیع فراوانی متغیر وضعیت مسکن ----- ۸۳
- نمودار ۴-۶: نمودار توزیع فراوانی متغیر میزان تحصیلات ----- ۸۵
- نمودار ۴-۷: نمودار توزیع فراوانی متغیر درآمد خانوار ----- ۸۶
- نمودار ۴-۸: نمودار توزیع فراوانی متغیر مطالعه یا عدم مطالعه ----- ۸۷
- نمودار ۴-۹: هیستوگرام سن شهروندان در نمونه مورد بررسی ----- ۹۲
- نمودار ۴-۱۰: نمودار خطای میله برای مقایسه مؤلفه های حقوق شهروندی ----- ۹۴

مقدمه

شهروندی از مهمترین ایده های اجتماعی و یکی از مؤلفه های مهم نظام سیاسی و دموکراتیک و شاخصی مهم برای نشان دادن تحقق دموکراسی در جامعه است. مفهوم «حقوق شهروندی» از جمله مفاهیم حقوقی است که اخیراً در گفتمان سیاسی، اجتماعی جامعه رونق گرفته است. مفهومی که ترجمان حقوق و آزادی های اساسی و عمومی جامعه بوده و در برگیرنده اساسی ترین نیازهای عمومی ملت هاست. امروزه حل بسیاری از مسائل و مشکلات جامعه در گرو آگاهی در رفتار اعضای جامعه است، چرا که ایشان را در استیفای حقوق خویش توانا می سازد، با آگاه شدن افراد از حقوق خویش بالطبع افراد به مسئولیت های خود در قبال جامعه و یکدیگر آشنا می شوند و بدین وسیله، نظم اجتماعی روند رو به رو رشدتری به خود می گیرد.

گسترش روند زندگی شهری و نیز مهاجرت های روستا-شهر باعث شده است که رفتار شهروندی به یکی از مسائل مهم و محوری در این شهر تبدیل شود. از اینرو، این تحقیق به دنبال بررسی وضعیت شهروندی، آگاهی از حقوق شهروندی و الزامات آن در این میدان مطالعاتی است. حقوق شهروندی از مفاهیم جدید در ادبیات اجتماعی و سیاسی جامعه ها به حساب می آیند. این مفاهیم همراه با ظهور جامعه مدنی مطرح می شوند و وجود یکی مستلزم دیگری است. بنابراین تداوم حیات و پیشرفت جامعه تنها در سایه وجود شهروندان فعال، مشارکت جو، آگاه، و در یک جمله، انسان هایی عامل ممکن است. بنابراین، این پژوهش یکی از محدود مطالعاتی است که با استفاده از روش و بینش جامعه شناختی سعی در شناخت یکی از جدیدترین ابعاد فرهنگی اجتماعی جامعه کردستان داشته و سعی دارد ادبیات مطالعات کردی را از حوزه صرف سیاسی قومی به سطح فرهنگی و اجتماعی سوق دهد، به علاوه تاکنون مطالعه ای با این عنوان در شهرستان سردشت صورت نگرفته است.

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

در تمام نقاط جهان در روابط سالم اجتماعی اصل بر حفظ حیثیت و شأن اجتماعی افراد است. اما نگرانی از زمانی آغاز می‌شود که پاره‌ای از ارزش‌های منفی در جامعه رواج پیدا کند و در نتیجه حیثیت افراد مخدوش شود. برای حفظ حیثیت افراد، نظام‌های حاکم از طریق تصویب قوانین جزایی و تجهیز مراجع قضایی و انتظامی با عوامل نفی‌کننده حیثیت در هر جایگاه و مقامی مبارزه کرده و موارد هتک حیثیت را از جامعه می‌زدایند.

رشد شهرنشینی به مثابه یک روند جهانی با شتاب بیشتر و غالباً متعارض و بیمار گونه آن در کشور های در حال توسعه و به ویژه در کشور ایران، خود عاملی مضاعف است که بر این مطالعات تأثیر می‌گذارد و بر آنها جنبه کاربردی می‌بخشد (فکوهی، ۱۳۸۵، ۲۸). شهروندی از مهمترین ایده های اجتماعی و یکی از مؤلفه های مهم نظام سیاسی و دموکراتیک و شاخصی مهم برای نشان دادن تحقق دموکراسی در جامعه است. محتوا و مفهوم شهروندی ثابت نبوده و در طول تاریخ تغییر پیدا کرده است. مجموعه ای بهم پیوسته از حقوق، وظایف، و تعهدات و برخورداری برابر اعضای جامعه از مزایا و منابع اجتماعی و اقتصادی، سیاسی و فرهنگی هسته مشترک تعاریف مختلف شهروندی است. به تعبیر فیتز پتریک شهروندی بر دو اصل مبتنی است اول اینکه دولت، تکثیرگرا و دموکراتیک باشد، زیرا دولتهای دیکتاتوری و سلطنتی شهروندی ندارند، بلکه دارای تبعه و رعیت هستند. دوم اینکه جامعه مدنی باید باز و آزاد باشد. شهروندی در جامعه ای تحقق می‌یابد که دولت و جامعه مدنی عامل متعادل کننده یکدیگر باشند (فیتز پتریک، ۱۳۸۳، ص ۱۲۱).

مفهوم «حقوق شهروندی» از جمله مفاهیم حقوقی است که اخیراً در گفتمان سیاسی، اجتماعی جامعه رونق گرفته است. مفهومی که ترجمان حقوق و آزادی‌های اساسی و عمومی جامعه بوده و در برگیرنده اساسی-ترین نیازهای عمومی ملت‌هاست. در قانون اساسی هم آمده است: «حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض مصون است. مگر در مواردی که قانون تجویز کند».

۱-۲- بیان مسأله

امروزه حل بسیاری از مسائل و مشکلات جامعه در گرو آگاهی در رفتار اعضای جامعه است، چرا که ایشان را در استیفای حقوق خویش توانا می سازد، با آگاه شدن افراد از حقوق خویش بالطبع افراد به مسئولیت های خود در قبال جامعه و یکدیگر آشنا می شوند و بدین وسیله، نظم اجتماعی روند رو به رو رشدتری به خود می گیرد.

در خلال چند دهه اخیر، کردستان ایران، تغییر و تحولات ژرفی را تجربه کرده است. از این میان می توان به گسترش آموزش مدرن، بهداشت مدرن، شهرنشینی در حال فزاینده، افزایش امکانات تکنولوژیکی، پیدایش اقتصاد مدرن صنعتی و خدماتی و نیز ایجاد مهاجرت های درون منطقه ای و برون منطقه ای اشاره کرد. این تغییرات پیامدهای متعددی برای جامعه کرد نشین به دنبال داشته است. یکی از این تغییرات گسترش روند شهرنشینی فزاینده است، به گونه ای که امروزه در جامعه سردشت بیش از ۶۰ درصد مردم منطقه شهرنشین هستند. گسترش شهرنشینی، مشکلات کالبدی و مورفولوژیکی خاص شهرستان، مرزی بودن آن و نیز ارتباط فزاینده آن با دیگر شهرها از نظر تجاری باعث شده است که این شهر دارای ویژگی های خاصی باشد. شهرستان سردشت در جنوب غربی استان آذربایجان غربی قرار دارد. موقعیت جغرافیایی این شهرستان در ۴۵ درجه و ۳۲ دقیقه طول جغرافیایی و ۳۶ درجه و ۹ دقیقه عرض جغرافیایی می باشد. مساحت این شهرستان چیزی حدود ۱۶۶۰ کیلومتر مربع می باشد. شهرستان سردشت از طرف شمال به پیرانشهر و مهاباد، از طرف مغرب به بوکان، از طرف جنوب به بانه و کشور عراق و از طرف مشرق به مرز عراق منتهی می شود. این شهرستان از سال ۱۳۲۷ هجری شمسی با تأسیس اداره شهرداری به عنوان یک شهر تعریف شده است و هم اکنون بیش از ۵۰۰۰۰ نفر در سطح این شهر ساکن هستند (محمد پور، ۱۳۸۰).

در خلال چند دهه اخیر، شهر مذکور از نظر کالبدی، اجتماعی، فرهنگی، زیرساختی و سازمانی بسیار پیچیده

تر و گسترده تر شده است. گسترش روند زندگی شهری و نیز مهاجرت های روستا-شهر باعث شده است که رفتار شهروندی به یکی از مسائل مهم و محوری در این شهر تبدیل شود. از اینرو، این تحقیق به دنبال بررسی وضعیت شهروندی، آگاهی از حقوق شهروندی و الزامات آن در این میدان مطالعاتی است. لذا سوالات چندی در این خصوص مطرح هستند:

۱. مردم ساکن شهرستان تاچه میزان از حقوق شهروندی خود آگاه هستند؟

۲. کدامیک از ابعاد حقوق شهروندی در این شهر کمتر یا بیشتر مورد توجه قرار گرفته اند؟

۳. وضعیت رعایت حقوق شهروندی در سطح شهر چگونه است؟

۴. چه عواملی بر افزایش یا کاهش درک مردم از حقوق شهروندی خود موثر هستند؟

۵. راهکارهای عمده ارتقای آگاهی از حقوق شهروندی چه هستند؟

ادبیات نظری وسیعی در حوزه مطالعات شهری و شهروندی در علوم اجتماعی وجود دارد که طیف متنوعی از نظریات را شامل می شود. نظریات و رویکردهای مذکور هر کدام بر بعد یا ابعاد خاصی از این مسئله متمرکز هستند. برخی از رویکردها (مانند نظریات برجس) بر نقش و کارکرد فضایی - کالبدی و صوری شهرها در تعیین رفتارهای شهری و شهروندی، برخی بر ابعاد اجتماعی و فرهنگی (مانند مارشال، هابرماس)، و برخی دیگر بر ساختار سیاسی، سازمانی و روابط قدرت (مانند دارندورف و کاستلز) تأکید دارند.

برای تداوم حیات انسان در زمین و حفظ روابط اجتماعی و سیاسی انسانها، شناخت حقوق و رعایت آن ضروری است. حقوق شهروندی ماهیتی دموکراتیک دارد و به تمام حقوق و آزادیهای مدنی - سیاسی ای اطلاق می شود، که در میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی درج بوده و توسط قانون اساسی و سایر قوانین ملی بازتاب داده شده باشند. به نظر مارشال، حقوق مدنی نخستین حقوقی بود که در دوران جدید برقرار شد. این حقوق، مواردی مانند آزادی بیان، حق مکالمه منصفانه و دسترسی برابر به نظام قانونی را در

بر می‌گیرد. حقوق مدنی ناظر است بر آزادی در انعقاد قرارداد و مالکیت اموال و بنابراین دلالت دارد بر برابری افراد در مقابل قانون و نیز آزادی تجمع، آزادی بیان و اندیشه. حقوق سیاسی ناظر است بر حق مشارکت در روندهای سیاسی (رأی دادن و نامزد شدن در انتخابات). اینها در قرن نوزدهم به موازات استقرار نظام پارلمانی شکل گرفتند. حقوق اجتماعی ناظر است بر حق برخورداری از حداقل رفاه اقتصادی و اجتماعی که به‌عنوان مزایای مشارکت در حیات جامعه به افراد تعلق می‌گیرد (کیویستو، ۱۳۷۸)

با توجه به اینکه رویکرد مارشال به حقوق شهروندی جامع و کامل بوده در این تحقیق از ابعاد سه گانه حقوق مدنی، سیاسی و اجتماعی مارشال به عنوان مبانی نظری این پژوهش استفاده شده است.

لذا با توجه به مطالب مذکور و بهبود آگاهی شهروندان از حقوق شهروندی افراد آگاهانه و فعالانه در متن جامعه حضور داشته و با اجرای تعهدات خود از حقوقشان دفاع می‌کنند. اینجاست که میزان آگاهی شهروندان از حقوق و تعهداتشان و مشارکت آنان در جامعه، در تحقق حقوق شهروندان و گسترش آن نقش مؤثر و تعیین کننده ای دارد. بنابراین به منظور ایجاد و گسترش پویایی های جامعه، شناخت حقوق و مسئولیت ها و عمل به آنها حایز اهمیت فراوان است. پس به منظور برقراری جامعه ای سالم و پویا بایستی زمینه را برای تحقق شهروندی فراهم کرد.

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

یکی از مسائلی که امروزه در کانون توجه محافل مختلف قرار دارد، حقوق شهروندی و چگونگی بهره‌مندی افراد جوامع مختلف از آن است که به شکل‌های مختلف از سوی گروه‌ها و انجمن‌های بین‌المللی و ملی مطرح، و خوراک محافل سیاسی و رسانه‌ای را شکل می‌دهد. شهروندی و حقوق شهروندی از مفاهیم جدید در ادبیات اجتماعی و سیاسی جامعه‌ها به حساب می‌آیند. این مفاهیم همراه با ظهور جامعه مدنی مطرح می‌شوند و وجود یکی مستلزم دیگری است. بنابراین تداوم حیات و پیشرفت جامعه تنها در سایه وجود شهروندان فعال، مشارکت‌جو، آگاه، و در یک جمله، انسان‌هایی عامل ممکن است. بنابراین، این پژوهش یکی از محدود مطالعاتی است که با استفاده از روش و بینش جامعه‌شناختی سعی در شناخت یکی از جدیدترین ابعاد فرهنگی اجتماعی جامعه کردستان داشته و سعی دارد ادبیات مطالعات کردی را از حوزه صرف سیاسی قومی به سطح فرهنگی و اجتماعی سوق دهد، به علاوه تاکنون مطالعه‌ای با این عنوان در شهرستان سردشت صورت نگرفته است.

در جهان معاصر مفهوم شهروندی از جذابیت خاصی برخوردار بوده و تحقق آن به بهترین ملاک مشروعیت حکومتها تبدیل شده است. عدم توجه درست و منطقی به شهروندان باعث می‌شود که آنان در برخورد با قضایای اجتماعی منفعل بوده و از مواجهه با شرایط و موقعیت‌های نوین‌گريزان باشند و مسائل متعددی همچون قانون‌گریزی، بی‌تفاوتی به هم‌نوع و جامعه، انفعال، انزوا و ... در جامعه رواج یابند. داشتن جامعه‌ای شهروند مدار مستلزم این است که اعضای جامعه آموزش‌های لازم شهروندی دریافت نموده باشند و به عبارتی هویت شهروندی کسب نموده باشند. توجه به این نکته ضروری است که در سه دهه اخیر در ایران فضای مناسب برای رشد سواد، حضور زنان در عرصه‌های مختلف سیاسی و اجتماعی و ...

فراهم آمده است. این تحولات در کنار تأثیرات مثبت، سبب افزایش مطالبات اقشار مختلف جامعه نیز شده است که در صورت عدم پاسخ مناسب به آنها مسائل اجتماعی ذکر شده را در پی خواهد داشت. بنابراین آگاهی و عمل به حقوق و وظایف را می توان به عنوان دستور کار برای دستیابی به مشارکت واقعی و همه جانبه افراد در رفع مشکلات جامعه تلقی کرد. در زمینه حقوق شهروندی همچنین می توان به فرایند جهانی شدن اشاره کرد. در برابر گسترش روز افزون ارتباطات بین فرهنگی و تکنولوژی های ارتباطی که عاداتی زندگی کشورهای مختلف را به نمایش می گذارند، کشور ما نیز نمی تواند از امواج این تکنولوژیها در امان بماند، پرداختن به حقوق شهروندی نشانه ای از ارتباطات فرهنگی کشورها با کشورهای دیگر است. بنابراین بر اساس حرکت های جهانی (که سعی در تبلیغ و ترویج حقوق شهروندی بین افراد دارند، ما نیز باید بتوانیم مفاهیم حقوق شهروندی را در لابلاي رسانه های جمعی به مخاطبان خود یاد داده و همگام با جهان، شخصیت های قانون مدار و شهروند را به جامعه تحویل دهیم.

شهرستان سردشت یکی از شهرهای مرزی کردستان ایران می باشد که در طی چند دهه اخیر تغییر و تحولات گوناگونی را شاهد بوده است. از جمله تغییرات ژرفی را که می توان به آن اشاره نمود گسترش روند شهرنشینی فزاینده است. موقعیت خاص جغرافیایی، مرزی بودن و ارتباط فزاینده تجاری آن با دیگر شهرها و نیز مشکلات کالبدی و مورفولوژیکی خاص این شهرستان باعث گسترش انفجاری شهرنشینی در این شهرستان گردیده است. اگرچه تحقیقات زیادی در این زمینه در سطح جهان صورت گرفته ولی این تحقیقات در کشور ما انگشت شمار می باشند و با توجه به اینکه عوامل تأثیرگذار بر حقوق شهروندی در جوامع مختلف با عنایت به تفاوت فرهنگ ها، باورها و سلیقه ها و نیازها متفاوت می باشد لزوم تحقیقات بیشتری را در این زمینه مطرح می سازند. این تحقیق برآنست تا به بررسی جامعه شناختی آگاهی از حقوق شهروندی در شهر سردشت بپردازد و می تواند برخی داده های لازم برای برنامه ریزی در زمینه های حفظ و

ارتقاء کیفیت زندگی شهری شهروندان، برنامه ریزی های مرتبط با توسعه، امنیت اجتماعی عمومی، سطح مشارکت های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی مردم زمینه کاهش عدم آگاهی از حقوق شهروندی شهروندان شهرسردشت را با ارائه ایده هایی جدید فراهم آورد.

۱-۴-هدف های تحقیق

هدف کلی: بررسی جامعه‌شناختی آگاهی از حقوق شهروندی در شهر سردشت
هدف های جزئی:

۱. مشخص نمودن وضعیت شهروندی در شهر سردشت.
۲. شناسایی شاخص های شهروندی و ارزیابی آنها در جامعه مورد مطالعه.
۳. شناسایی عوامل مؤثر بر رفتار شهروندی در شهر سردشت.
۴. مشخص نمودن جایگاه شهروندی در فرهنگ عمومی مردم شهر.

۱-۵-تاریخچه موضوع:

ابتدا کلمه شهر را می توان از حیث واژه شناسی تعریف کرد. شهروندان (Cite) می آید و در زبان لاتینی تقریباً معادل کلمه Polis در زبان یونانی است که همان شهر است که تنها مجتمعی از ساکنین نیست بلکه واحدی سیاسی و مستقل بشمار می روند (پللو، ۱۳۷۰، ۱).

در روم قدیم اتباع کشور به دو دسته تقسیم می شدند: شهروندان، یعنی رومیان اصلی، که از حقوق و مزایای بیشتری برخوردار بودند و رعایا، یعنی اقوام و ملل دیگری که تحت تسلط حکومت رومیان بودند (رضایی پور، ۱۳۸۵، ۱۱). افراد ساکن در یونان قدیم دو درجه بودند: شهروندان درجه یک، که ساکنان اصلی یونان بوده اند و درجه دو، که بردگان و غیر یونانی ها بودند. شهروند، مرکب از دو کلمه « شهر» به معنای جامعه